

Järvamaa kaupmeeskond oli Paides koos

Esimene Järvamaa erakaupmeeste päev kujunes osavõturohkeks. — Loodi Järvamaa kaupmeeste ühing

Pühapäeval toimus Paides esimene Järvamaa erakaupmeeste päev, mis rohkemvõrrele osavõttu tõttu endaga juba hommikust alates kaasa röömas elu ja liikumist. Selleks puhuks oli sõitnud Paidesse ka rida kaubanduslikke juhtivaid tegelasi Tallinnast, eesotsas ÜKSK asjaajaja-direktori A. Kippariga, Eesti Majanduskoja ja kaubanduse osakonna juhataja A. Sagimiga, TKK asjaajaja-direktori O. Tammeaga, ÜKSK abiesimehe E. Seimiga ja rea telatega.

Päeva töökooalekud toimusid hommiku- ja õhtupoolikul, kusjuures hommikupoolikul toimus Järvamaa kaupmeeste ühingu moodustamine, õhtupoolikul kaupmeestepäeva töökooalek. Peale sisukat tööpäeva toimus õhtul omavaheline meeleolukas koosviibimine, kus kaupmehed arutasid sõbralikus ja vabas vestluses oma päevamuresid.

Järvamaa kaupmehed koonduvad oma ühinguks

Järvamaa erakaupmeeste päeva raames toimus pühapäeva hommikupoolikul, algusega kell 10.00 Paide linnavalitsuse ruumes Järvamaa kaupmeestehingu asutamise koosolek, millest võitis osa 19 Järvamaa erakaupmeest, kellele lisaks viibisid koosolekul ka Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Kesklidu abiesimees E. Seim, Tööstus-Kaubanduskeskuse asjaajaja-direktor O. Tamm, Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Kesklidu asjaajaja-direktor A. Kippar, Eesti Majanduskoja ja kaubanduse osakonna juhataja A. Sagim j. t.

Koosoleku avas kaupmees J. Laupa Järva-Jaanist, tänades nii külalisi kui ka kokkutulnud, mille järele asuti tegeliku päevakorra juurde. Koosoleku juhatajaks valiti J. Laupa, protokolli- ja A. Lugus Paidest. Seejärgi sai sõna Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Kesklidu abiesimehe E. Seimi, kes tõi Järvamaa kaupmeeskonnale tervitust kesklidu juhatuselt, peatus pikemalt kaupmeeste organisatsiooni ülesannete juures, kriipsutades alla ülesannete peamist nendega võrreldes, mida omati iseriikluse ajal. Praegune silmapilk nõuab kaupmeeskonnalt kutsesõnast, rõhutas kõneleja ja lisas, et silmapilk asetab kaupmeeskonnale ka endiaest suuremaid kohustusi. Vastavalt sellele rajaneb kaupmeeste töö järgmistele põhilistele: kutsesõnast, heaperemeeliku hoolsus, ausus ja olukorra õieti hindaamine. Neile nurgakividele rajame oma

ehituse, milliseid tööst peavad osa võtma eranditult kõik kaupmehed. Kõiki neid ülesandeid teostatakse vastavalt uuele korrale üksmeelse töös ja ühes organisatsioonis.

Edasi peatus kõneleja kesklidu ülesannete juures ja soovis lõpetades head edu ja kordaminekut Järvamaa ühingu loomisele kui ka kogu päevale ja kaupmeeste tulevikuks Järvamaal.

Teisena võitis sõna Üleriikliku Kaupmeeste Seltside Kesklidu asjaajaja-direktor A. Kippar, kes peatus pikemalt loodava ühingu tehnilise töö selgitamise juures. Peale A. Kippari sõnavõttu asuti Järvamaa kaupmeeste ühingu asutamise küsimuse lahendamisele, kusjuures ühingu asutamine otsustati ühel häälel jaatavalt. Vastavasse komisjoni, mille ülesandeks põhikirja väljatöötamine, vastuvõtmine ja sisedirektoriurimisele registreerimiseks esitamine, valiti J. Laupa (J. Jaanist), E. Leithamm (Paides), A. Sonberg (Paides), E. Seidelberg (Tapal), K. Leibur (Koerust), E. Vallas (Rakkest) ja A. Lepasaar (Türi).

Läbirääkimiste all arutati esialgsete kuldade katmise küsimust.

Sisukas koosolek, kus ilmnas Järvamaa kaupmeeskonna tähelepanuvääriv üksmeel ja sõbralikkus ning täielik arusaamine neist ülesannetest ja kohustest, millised kaasuvad kaupmeeskonnale sõjaloludega, kestis umbes tundi, millele järgnes lõunavaheaeg.

1941. a. hilissuvel. Seega olid loodud ühtlasi taas eeldused erakaubanduse ja ühes sellega kogu eramajanduse taaselustamiseks ja -ülesehitamiseks.

Pole siiski üleaarne peatuda veel mõne sõnaga bolshevistliku reshiimi hävitaval mõjul eesti erakaubanduslikule võrgule. Esimese majandusloenduse andmeid oli Eestis 1. jaan. 1937. a. kokku 7974 jaekaubanduslikku ettevõtet. Neist oli erakaubanduslikke 7404 euk 93 protsenti, ühiskaubanduslikke 570, s. o. 7 protsenti. Kommunistliku reshiimi lõpupäevil ulatus eesti jaekaubanduslik võrk 8082-le jaekaubanduslikule ettevõttele, näidates seega suurenemist, kuid see kõik oli nii riikliku sektori arvel. Samaks ajaks oli suudetud vähendada erakaubanduslikke sektoril 4243 ettevõtet, seega tervelt kolmandiku võrra. Asemale oli tekkinud n. n. riiklik jaekaubanduslik sektor 1772 ettevõttega.

Sõja kandumine meie pinnale ja seega bolshevistliku reshiimi lõpupäevad tõi kaasa kaupade evakueerimise, rüüstamise või lihtsalt hävitamise bolshhevi poolt. Kõigest selles tulenes jaekaubandusliku võrgu osas 1942. a. alguseks olukord, kus meil tegutses ülemaailmselt ainult veel ca 2300 jaekaubanduslikku ettevõtet.

Samal ajal, millal kogu meie jaekaubanduse võrk oli tõmbunud kokku ühele kolmandikule, oli vähenemine veelgi silmatorkavam erakaubandusliku võrgu juures. 1941. a. teisel poolel langes erakaubanduslikust võrgust välja veel 3683 ettevõtet ning erakaubandus läks 1942-le aastale vastu võrguga, mis moodustas ennesõjaajast ainult ca 17% Kuigi kokkutõmbamine toimus ka ühiskaubanduslikus sektoris, jäi see võrk püsima 1942. a. alguseks ca 150 ettevõtte võrra suuremana kui enne sõda.

1941. a. sügisest alates hakati ühenduses elanikkonna korrapärase varustamisega korraldama uuesti ka erakaubanduslikku võrku. Kogutud andmetest selgus, et suuremates linnades oli vahetult juba astunud samme kaupluste võrgu korraldamiseks. Äärmiselt hõredaks osutus aga üldse kaupluste ja eriti erakaubanduslik võrk väikesemates linnades ja maal. Nii leidis 1942. a. alul maal erakaubanduslikke ettevõtteid ainult 96 vallas, kuna need 152 vallas puudusid. Saaremaal ei olnud koguni ühtki erakauplust. Seega tuli asetada pearõhk maa erakaubandusliku võrgu organiseerimisele. Siin seda tuli aga luua vastav varustuskeskus, milleks sai Tööstus-Kaubandus-Keskus, lähendatult TTK.

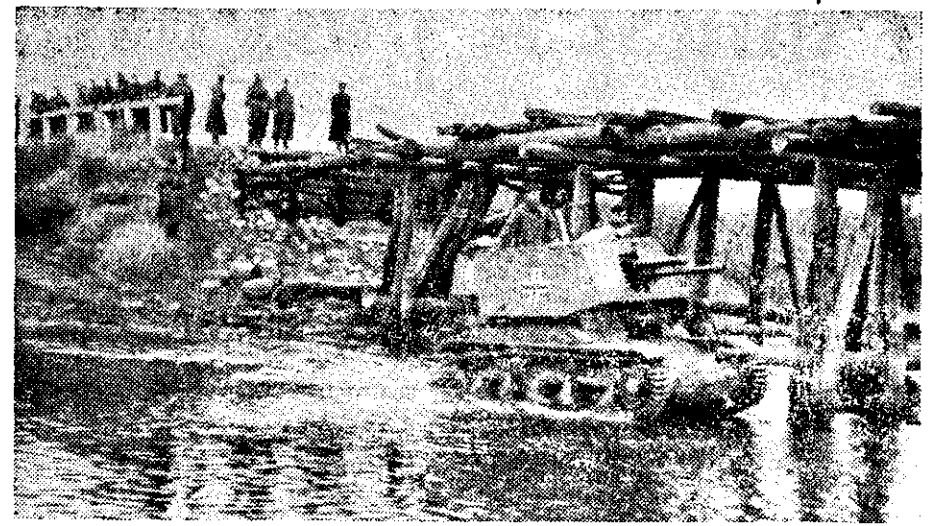
Asudes organiseerima erakaubanduslikku võrku, tuli tööd otstarbekamaks korraldamiseks koostada kõige pealt maa erakaubandusliku võrgu kujundamiseks üldkava, kusjuures üldjuhtumõtteks oli — igase valda vähemalt üks erakaubanduslik ettevõte. Töö muutus pisut kergemaks, kui hiljem alustas tegevust ka Eesti Majanduskoda.

Ühel ajal sellega, kui alustati erakaubandusliku võrgu organiseerimist, pandi suuremates linnades erakaubandusliku sektori bolshevistlikele köidikuist vabastamiseks ja edasise arengu kindlustamiseks alus natsionaliseeritud ettevõtete reprivatiseerimise asumisega.

Seni olemasolevat andmeid on reprivatiseeritud umbes 200 endist erakaubanduslikku ettevõtet, kuna riiklike ettevõteteina on jäänud endiseist erakaubanduslikest ettevõtetest edasi püsima umbes 300 ettevõtet, neist suurem osa apteegid. Erakaubanduse võrgu arvuline kasv oluaks tunduvalt suurem, kui poleks teostunud sõjaliselt mittetähtsate erakaubanduslike ettevõtete sulgemine sõja lõpuni totaalise mobilisatsiooni tõttu.

Eesti jaekaubanduse võrk ulatub praegu 2754 ettevõttele, moodustades seega ennesõjaajast jaekaubanduslikust võrgust umbes ühe kolmandiku. Neist 2754 jaekaubanduslikust ettevõttest on erakaubanduslikke ettevõtteid 1640, seega 59,6%, ühiskaubanduslikke 782, seega 28,4%. Seejuures moodustab linnades asuvaist jaekaubanduslikest ettevõtetest kaugelt kaaluvama osa erakaubanduslik sektor 1246 ettevõttega, kuna maal esineb era- ja ühiskaubanduslik sektor peaaegu võrdselt, erakaubandusliku sektori osatähtsus olles 394 ettevõtte juures 49,5 ja ühiskaubandusliku sektori osatähtsus tuestes 401 ettevõtte juures 50,5 protsendile.

Kui võrrelda praegust eesti jaekaubanduslikku võrku võrguga 1942. a. alguseks, siis võime märkida, et arvu- lisele on üldine võrk jäänud püsima pea endisele tasemele, kusjuures aga ühiskaubanduslik sektor on praegu olukorras, kus ta kaupluste arv ületab ennesõjaajast võrgu peagu 200 ettevõtte võrra.

Eesti SS-vabatahtlike brigaadi juures. Tegevusserakendatud rügemendile juurde antud soomusüksus veereb läbi madala jõesängi. Tal on ülesandeks ette tungida järgmise küla, et võimaldada grenaderide kiireid järeletungimisi.

Asudes käsitlema praegust erakaubanduslikku võrku, peab kõige pealt märkima, et sellest moodustav tundu- va osa toiduainete kauplused, nimelt 639 ettevõttega, millele järgnevad sega- kauplused 406 ettevõttega, tööstussaaduste kauplused 401 ettevõttega jne. Neist toiduainete kauplused paiknevad enamuses linnades, segakauplused seer- vastu maal. See on ka mõistetav.

Kui poolteist aastat tagasi leidis maal erakaubanduslikke ettevõtteid ainult 96 vallas kokku 135 erakaupluse- näol, siis praegu on jõutud juba nii kaugele, et 230 vallas töötab kokku 394 erakaubanduslikku ettevõtet. Erakaubanduslik võrk on seega kasvanud lühikese ajaga umbes kolmekordseks. Kui poolteist aastat tagasi puudusid maal erakaubanduslikud ettevõtted veel 153 vallas, siis praegu puuduvad need ainult veel 18 vallas. Oieti väheneb seegi arv, kui arvestada olemasolevaid kandidaate 12-le, millistest 7 asub Ida-Virumaal, seega rajoonis, kus ka varem erakaupluste võrk oli väljaarenemata. Järvamaal puuduvad erakauplused praegu Albus ja Koigis, kusjuures Albus laheneb olukord arvatavasti juba jaanuarikuul algusest arvates.

Erakaubanduslik sektor on jõudnud seega täiesti võrdvõimelisse olukorda ühiskaubandusega. Erakaubandusliku võrgu maa sektori tugevus selgub aga õieti alles hiljem, kuna paljud kauplused on alustanud alles äsja tegevust.

Peatudes erakaubanduse olukorral Järvamaal, märkis kõneleja, et 113 kaubanduslikust jaettevõttest on siin erakauplusi kokku 53, kus registreeritud alalisi ostjaid 34.278. Seejuures on esk- mikselt ostjate arvaks Paides 914, Tü- ril 2069, Tapal 785, maakonnas 968. Kui arvestada, et üleriigiliselt on see 632, siis tohiks pilt Järvamaa osas olla selge ka erakaupluste võrgu osatähtsu- se mõttes.

Kuigi üleriigiliselt on registreerunud erakauplustes alalisi ostjaid juba 551.600, ei tohi see põhjustada meie puhkama jäämist. Meie tee peab minema üha edasi. Erakaubanduse sooritas mullu oma tuleproovi ja võitis selle. Erakaupmees- konnal seisab aga ees veel suur töö, eeskätt kutehariduse, kuid ka paljudel teistel aladel. Kaht asja palus kõneleja lõpuks võita tõsiselt sõdamesse: kol- lastada oma kauplust ostja kriitilise pilgu- ga ja hoolitseda, et ükski kaupmees ei laskuks ühelgi juhul spekulatsioonile tee-

le. Ta tervitas Järvamaa kaupmeeskonda nende ühingu loomise puhul ja soovis kaupmeeskonnale palju õnne töös, mis suundub uue õnneliku Eesti kodu loomisele.

Peale lühikest vaheaega sai sõna Eesti Majanduskoja jaekaubanduse osakonna juha- taja A. Sagim, kes andis ülevaate Eesti Majanduskoja saamisloost, ta struktuurist, senisest tegevusest ja tegevuskavatsustest. Kõneleja märkis, et nüüd on Eesti territooriumi kohta kinnitatud jaekaubanduse plaan ja sellekohaselt on ette nähtud 2148 erakaubanduslikku ja 700 ühiskaubanduslikku ettevõtet, seega kokku 2848 jaekaubanduslikku ette- võtet. Need ettevõtted on plaani ulatuses juba ka enamvähem realiseeritud ja uute ettevõtete asutamist ei ole praegu enam ette näha. Veel märkis kõneleja — et Eesti elanikkonda ja Eesti jaekaubandust suurema hulga kaupadega ja paremini ning otstarbe- kohasemalt varustada, selleks on Eesti Ma- janduskoda astunud samme suurkaubandus- like ettevõtete tegevuse rakendamiseks ja praegu on tegevusloa saanud 28 suurkau- bandusl. ettevõtet, mis asuvad jaekauband- dust mitmesuguste kaupadega varustama. Ka on ETK ja TTK saanud loa välismaalt vajalike kaupade importimiseks.

Et elanikkonna kaupadega varustamine oleks ühtlane, selleks on Eesti Majandus- koda võtnud endale jaekaubandusettevõtete vahel kaupade jaotamise ja koostanud sel- leks reale kaupadele jaotamiskava.

Lõpetas peatus kõneleja Eesti Majandus- koda mitmesuguste tegevuskavatsuste juures, mis puudutavad peamiselt kaupmehi. Et Eesti Majanduskoda saaks oma arvuka liik- meeskonnaga kontakti pida ja vajalike majanduslike küsimusi ja seisukohti sel- gitada ning teatavaks teha, selleks taotleb Majanduskoda oma ajakirja väljaandmist, milleks on luba juba olemas.

Samuti tahetakse kõigisse jaekaubandus- likesse käsitööstesse sisse viia lihtsustatud raamatupidamine.

Et see edukalt toimuks, selleks organi- seeritakse instruktorite võrk ja kavatsusel on ka raamatupidamispunktid kujundamine suuremates linnades, kus jaekaupmehed võiksid lasta oma raamatuid pida. Raama- tupidamise sisseseadmine on tarvilik. Suu- remaks ülesandeks on ka Eesti Majandusko- ja kutehariduse korraldamine jaekauband- use alal, et sel ajal vilunud ja oskustega inimeste kaadrit suurendada ja lünki täien- data, mida bolshevism on lõhnanud. Kuteha- riduse korraldamiseks on vastavad kavad juba koostatud.

Edasi rõhutas kõneleja, et kaupmeeskond moodustagu ühtne tervik ja püüdku võima- likult paremini teenida oma maad ja rah- vast ning edasi viia Eesti kaubandust, aga ühtlasi ka kogu Eesti majanduselu ja selle kaudu meie rahva jõukust ja elujõudu.

Läbirääkimiste all arutati küsimust, kuidas reaalselt täita kõiki neid ülesan- deid, mida käsitletud referaatides ja peatuti ÜKSÜ ja üldse kaupmeeste or- ganisatsioonide kujunemise juures.

Töömeeloluline ja õnnestunud päev lõppes ühiselt lauldud hümniga.

Eesti väeosadele 28 uut rivilaulu

Eesti Lauljate Liit kuulutas teata- vasti koos Eesti Leegioni Sõprade Selt- si ja Rahvakasvatuse Peavalitsusega käesoleva aasta oktoobris välja võistlu- se, mille ülesandeks oli hankida sobi- vaid laulusid eesti väeosadele nii rivis kui ka jõudehetketel laulmiseks. Osavõtt laulude tekstide võistlusest oli väga elav. Nende esitamise viimaseks täht- päevaks oli neid Eesti Lauljate Liidule saanud tervelt 325. Nüüd on teksti- de hindamiseks määratud komisjon, mil- le koosseisu kuulub peatoimetaja Albert Kivikas, kirjanik August Gailit ja muu- sikateadlane Eduard Visnapuu, oma töö esialgu lõpetanud. Kõiki töid igakül- gseti kaaludes valis komisjon esitatud tödest välja 13 viisistamiseks sobivat teksti, millised pärast täiendavat karak- teriseerimist antakse autorile tagasi ko- misjoni poolt soovitavaks peetud paran- duste tegemiseks. Tuleb tähendada, et komisjoni poolt parimaks peetud töode autorite hulgas on meie tunnuimate luuletajate kõrval ka avalikkusele seni- tundmatuid autoreid.

Kuna töid läbivaatavale komisjonile on ülesandeks tehtud eesti väeosade lauluvara täiendamine, ei lugenud ko- misjon oma tööd võistlusele esitatud tekstide hindamisega veel lõpetatuks, vaid peale selle valiti meie seni ilmu- nud lauluvara hulgast välja selliseid, missugused pärast ümberlõikamist so- biksid rivilauludeks. Selleks tutvus ko- misjoni liige muusikateadlane Eduard Visnapuu ligi 13-ne tuhande luuletuse- ga, valides neist lõplikult välja 15 so- hivat.

Võistluse teel hangitud 13-ne ja va- rasemast luuletoodangust valitud 15-ne luuletuse tekstid antakse pärast ümber- töötamist viisistamiseks heliloojatele. On loota, et mõned autorid juba lähe- mal päevil oma tööde juures soovita- vaks peetud parandused läbi viivad, nii et eesti väeosadelt juba varsti võivad kõlada uued — eriti just neile loodud laulud!

Noorte maleva juhtide töö- päevad lõppesid

Kolm päeva kestnud Eesti Noorte male- vajuhite tööpäevad Tallinnas lõppesid nel- japäeva õhtul ühise sõprusõhtuga. Noorte maleva juhtide aruannete arute- luse võeti elavalt sõna, mis esile kergitas uusi väärtuslike mõtteid. Pikemalt kaaluti noorte põlvkonda abiteenistust käsitlevaid aruandeid. Kokkuvõttes fikseeriti, et mõ- dunud aasta on paljudest takistustest hooli- mata kujunenud tõhusaks alusmüüriks Eesti Noorte edaspidiseks väljakujundamiseks.

Peastaabi Ülem oma lõpusõnas ütles, et astume nüüd tööaastasse selgete sihtidega, püüdes kõiki võimalusi kasutada kohanda- da meie tegevusloostikku aja nõuetele, mis meile praegune erakordne aeg peale paneb.

Noorte malevate juhtide tööpäevade lõ- poks lauldi rahvushümni.

Ilmuib „Töötaja aastaraamat“

15. detsembril ilmuib Eesti Kutekogude väljaandel „Töötaja aastaraamat 1944“. Aas- taraamat on 176-leheküljeline ja sisaldab kalendaariumi osa, artikleid ning ülevaateid Eesti Kutekogude tegevusest, praktilisi näpunäiteid töötajale ja perealistele ning ajaviiteosa täiskasvanule kui ka noortele.

JÄRVA TEATAJA Nr. 144.
Laupäeval, 11. detsembril 1943. a. Llk. 3.

Sibaveres tuleb kir- jandusõhtu

Sibaveres on tavaline kollekula keset soid ja rabasid. Vaatamata viitalele ühen- dusele muu ilmaga rõhitakse jõudumööda siiski kaasa igasuguste kultuurilistele üri- tustele.

Kohaliku Karskusseltsi „Lusti ja Lõbu“ osakonna eluare president Viikide Kusti oli esmapäeval kohaliku koolimeistri kkes- kuni, et eeloleval pühapäeval täituvat viiskümne aastat sellest ajast, kui tuntud luuletaja Jaan Mada leidnud kodunaa mu- la nürusest elust kergema olevat. Ka sellest- ki oli koolimeister kuulnud, et Vissuvere- kul naabriküla mehed olid ammugi juba eeltõid teinemas nimetatud sündmuse tähis- tamiseks. Kuna see sellegi Sibavere pole veel millegagi Vissuverele alla vandanud. Mõel- dud ja kiirelt otsustatud.

Järgmise päeva õhtuks oli külakubja- kokku pöranud osakonna juhatuse koos- oleku. Asjatundjate ni palutud osa võtma väljastpoolt kohaliku koolimeistri, konstaabel, põllumajandusjuht ja ühiskaupluse ärijuht. Kui koolimeister koosoleku sissejuhatuses oli selgitanud, mis mees see Mada Jaan oieti oli olnud, oli isegi osakonna laekuri, Kauka Kaarli, asi enam kui selge, kes va- nemapõlve kultuuritegelasest üles seni- ni tundnud olevat vaid Rummum Jürit. Ras- kus tekitas vaid eeskavalise osakonnastamine. Siin oli aga kaatav sõna öelda ühiskauplu- se ärijuht, keitel kunstilistes küsimustes teati talenti olevat ja kes kümme aastat ta- gaasi Patsavere Põlluhinguh puhkpileid ko- riis olevat pikemat aega suurt rummi mõi- ginud. Et aga kokkutulnud külarahvale päe- va tähteust alla kriipsutada, siis tegi küla- vanemast juhatust, Konku Kustas, kool- meistrile kategoorilise korralduse, pida- da maha luuletaja eu ja olemiss kohta vähe- malt kahtlunnine kõne, et mitte alla anda Vissuvere meestele selles osas.

Vahemärkusena olgu nimetatud, et Siba- veres algasid kõik eeskavalised avalikud kokkutulekud traditsiooniliselt kahtunnise hiinimisega. Et oli karta eeskava venimist liiga pikale, soovitati koolimeistril seokord alata oma ilukõnega täpselt väljakuulutatud ajal. Ja et publikust puudu ei tuleks, soovi- tas seltsi sekretär, kes ead parimaks Siba- vere olude tundjaks pidas, kohale tuua kohal- lik algkool terve koosseis.

Pärast tõsisemat päevakava, kuhu muu- seas otustati võtta peale kõne õpilaste koori- laulu, lõõtepilli sooloid ja naljaettekandeid, pidi järgnema meelelahutuslik osa koos sõd- minguga intillematses meeleoludes. Ja et lõpuks oli tants — see oli endastmõistetav. Koolimeister püüdis küll viimasele asjaolule valkalt vastu rääkida, kuid ühest küläva- nema hävitavast pilgust oli küll mehikese tingimustele kapitulatsiooniks.

Põllumajanduse juhiile usaldati maiste naudingutega seoses olevate küsimuste lahendamise, kelle osavus nimetatud küsi- mused oli võrratu. Mees, kes tundis oma täht- ust, püüdis protesteerida, kuna vastavateks ettevalmistusteks olevat liiga vähe aega üle jäänud. Kuna aga konstaabel lubas teada mo- raalselt toetada, siis nõustus temagi.

Nii lõppes nõupidamine suurimas üksmee- les. Järgmistel päevadel oli korraldajatel tööd küll kired liis. Oli vaja linnaseid ves- kide viis, seapõrsad veristada, atekesed ni- najada suursündmuseks, ja tuhat muudki aga korraldada. Arvestades aga korralda- jate suuri kogemusi, oli pühapäeva õhtuks kõik korras. Rahvamaja keldris viisiesid ähvardavalt õllevaladid. Kõrvalruumides äga- sid laudad raskelt rasvaste suupistete all ja korraldajad ise sagisid ringi seletatud nigu- dega. Arvestades asja tähtsust, oli aukülla- liseena osa võtma palutud meie lehe Siba- vere sõnumisaatja. Olgugi, et ta pole Karsku- se seltsi liige, on ta siiski tuntud üldiselt kaine mehega ja sellepärast loodame järg- misse lehte saada temalt üksiksejaliku re- portaashi nimejatud suursündmuse kohta.

Punasesest põrgust kodumaale

Rakverest mobiliseeritud eestlaste jutustus

Neli päevil jõudis tagasi kodumaa e grupp eestlasi, kes pärast määratud kannatusi pääsesid mõõdund sõjalisel läbi sõjalise sakslaste poole. Eemuses on need Tallinna ja Põhja-Eesti mehed, kes 1941. a. suvel mobiliseeriti ettekuulutatud kangele Venemaa kolgastesse, kus rakendati tööpatallionidesse üldinimlikule tööle, mis suure osa paremas meheas kühmitatuid ka maha mürdis. Palju jäljetuid haudu leidub kaugel Venemaa otsustades meisades, kus on leidnud viimase puhkepaiga vägivallalt kodumaalt äraviidud isad, vennad ja pojad. Ja needki, kes läbi määratud kannatuste ja surmaohtu on pääsenud sellest maapealsest põrgust, on siina ometi matnud suurema osa oma tervisest.

Nii jutustab oma kannatustest Virumaalt, Rägavere vallast mobiliseeritud ettekuulutatud del Venemaale viidud 33-aastane Oskar Gutman:

„Mind tuubiti 27. juulil 1941. a. Rakveres mobiliseeritute rongi. Teekond läks kõva valve all Kotlasesse, kus algas kannatuste tööpatallionides. Nii paljudki elurõõmsatest meestest tulid seal näljast ja haigusist maha-murtuna sängitades võrrease mulda. Tegime metsatööd, ehitasime lennuvälja ning aeti mindki ülesandele sooritamata.

1942. a. kevadilvel viidi mind üle eestlastest moodustatud diviisi Tšerbakulisse. Nüüd järgnesid sõjalised õppused, niipalju kui õppusi puust püssidega saab seilisteks nimetada.

Sügisel 1942. a. saadeti diviis rindele, Velikije Luki rajoonis. See tekitab meesest teataval määral lootusi N.-Liidu põrgust pääsemiseks üleminekuga sakslaste poole. Rindele jõudmisel, niipalju kui diviisi üksused olid paigutatud eeslinnile, algasid eestlaste üleminek. Sellest said aga teada diviisi poliitilised komisjarid ja venelastest nühid, kes siis andsid otsemaid korraldusi diviisi üksuste tagasitõmbumiseks. Seega suur osa diviisist ei pääsenud oma kavatsustest teostama.

Tagasitõmmatult viidi diviis Velikije Luki alla, kus mõlles parajasti hoogne lahingitegevus. Siin õnnestus suurel hulgal eestlastel üleminek sakslaste poole, kuid arenevas lahingkäigus sattusid nad uuesti punaväe kätte. Nüüd koheldi neid „reutereid“ talle meeliskusega. Esmajoonese eesti nad kohe sinna äärde ning neile juhtiti kuulipildujate tornid — iga betki oli oodata et need alustavad oma laastavat tööd. Ometi seda ei stundunud. Selle asemel viidi mehed valju valve all diviisi staabi juurde, kus algas ülekulamine. Siin tulid meesed endi päästmiseks kinnitada, nagaaniote vastu kukalt, et nad pole kavatsenud ülejoosta vaid sattusid lihtsalt vangi sakslaste kätte ja esimesel võimalusel pöördusid jälle tagasi. Siin otsiti ka läbi ja võeti kõik ära mil- lei vähegi väärtust. Minul võeti ära uur ja isegi priidid ühes toisiga, kusjuures eriti viimane tekitas mulle rohkemid sekeldusi. Nimelt oli sellele trükitud eestikeelse Tallinna optikakäri nimetus, ja kuna venelased seda ei osanud lugeda, siis tekitas see neis kahlust, et tegemist on sakslaste esemega, mispärast olid juba peaaegu kindel, et järg- neb mahalaskmine. Ühtlasi venelastel tribu- naal tegi ka otsuse surmamõistmiseks ning täidesaatmine pidi sündima järgmisel hom- mikul.

Õnneka paigutatu meid 22 eestlast, kitsa- see, vaevalt meeter sügavasse kaevikusse, mis pealt lahti. Oli külm jaanuaritöö ja sel- leks, et soojas saada, surusime endid hästi üksteise ligi ning puhusime vastastikku sooja hingehõngu kaeluse august sisse. Lausa imes tunds, et külm meid ära ei võtnud. Hommikul tulid kohale eestlastest NKVD mehed, kes asja juurdeldes leidsid, et meie siiski pole püüvinud surmaotsust, mille jä- relle viidi meid üle karistusele. Tingimu- ses seati, et kui edaspidi lanustame oma süd vaprusena, siis andestatakse seekordne „reutime“.

Nüüd varustati meid jälle, relvadega ja saadeti tagasi Velikije Luki, kus tehti ülesandeks asuda langenud punaväelaste matmisel. Kui meie ees avanes määratud lahedad, lihedalt kaetud punaväelaste lai- pade, saime alles aru, kui tappel oli siin olnud saksa üksuste tulejõud. Ka oli siin langenud rohkesti eestlasi, kes olid jäänud tuja alla. Mitu päeva kulus meil siin kül- manud, magasse pikkade kraavide kaevami- sega, kuhu heitsime kuulidest läbipuuritud ja mureküllidest purustatud laipasid. Tava- line oli, et meid aeti mitu sada ühte hauda. Igatüüpi üheks suuremaks hauaks oli see, kuhu heitsime üksteise peale 650 laipa. Oli ka neid haudu, kus magasid viimast und 400—500 meest. See oli üldse üks jubeda- maid ülesandeid kogu N. Liidu viimise aja- l. Lõpuks, kui keegi ei teinud kindlaks nende nimedid ega päritolu, aeti vaid otse- kut punastet laukuzi.

Kevadel, viibisime selles piirkonnas karistusele, koostesime ning siis viidi Ka- llini oblasti kaitseväe ülesandele. Seal oli- me siin kogu suve, kus tegelesime peami- seit heimatööga. Kuna mõõdund suvi juht- us olema viimane, siis jäi hein tegelikult kõik koristatuna.

Üheski kolhoosis polnud mehi, need olid kõik sõjaväelike mobiliseeritud. Leidus vaid vana rauda ja väikeseid lapsi, kelledest töö- tegijaid ei olnud. Üldiselt valitses kolhoosis terav nälja ja kuna tagavarasid ei saanud ka soetada, siis vaatasid kõik murelikult eel- esesvaste tulevikku. Küll taletasid külaelan- kod korduvat nälge, kuid üldiselt püüdis igaüks selles piirkonnas asuda, saksa sõjaväed. Siis oli toitu küllaldaselt ja ei olnud üldse

rahulik. Seda kõike ei juletud muidugi avalikult rääkida, sest sõrasedid jutte jälgi- sid hooliga NKVD aegendid. Kelle kohta aäraselid avaldusi selgus, kadusid jälitult.

Siis viidi mind ühes 3-eestlastega üle transportrongi kus sain kokaks. Seal sai pi- sult paremini toitu ja ei tulnud enam lausa näljida. Peamiseks toiduks oli küll hirss — mis juba üldmal määral kõiki täitis, kuid näljega polnud muud valikut. Paar korda nädalas olid ka rasvatoidupäevad — siis anti 38 mehe peale sõduri katlakest täis rasva. Sellest tuli valmistada neljal korral suppi, seega veerand katlakest osa korraga. Võib ju sellest arvata, kui rasvane see sõök siis ka oili Kord, sakslaste lennuurdonaku ajal, sai surma meie üksusest kaks hobust. Kohe tuli korraldus hobuste laiad kasuta- da toidu valmistamiseks sõduritele. Venela- sed saadeti hobusid nulgima ja liha kõõki tooma. Nad olid aga seejuures kõik pehme- mad osad ära lõiganud ja omale võtnud, mille tõttu kõõki jõudsid vaid suured kon- did. Paratamatult tuli siis kondid heita pat- ta ja nendest keeta suppi. Siis aga sattus jaole politrukk, kes oli vihane, et pajas on ainult kondid. Pidin juba sattuma selle sa- booteerimise pärast kohtu alla. Püüdsin siis seletada, et venelased, kes käisid liha too- mas, olid juba paremad osad kõrvaldanud ja töid ainult kondid kõõki. Pikapeale poli- truk ka rahunes ja lõi käega.

Mõõdund suvel teatati meile, neljale üksuses viibivale eestlasele, et meid saade- takse tagasi eestlastest moodustatud diviisi, enne aga tuleb koos venelastega minna ees- linile ja sinna viia padrunite ja granaatide kaste. Eks siis läksimegi. Seekord ei loot- nudki, et saame üle minna, sest valve meie üle oli tugev ja meie üldelt lausa nikkus, et meid ei saladata. Arvasime, et kui sat- tume diviisi eestlaste sekka, siis on ehk olu- kord ometi parem.

Kohale jõudnud saadeti aga venelased tagasi, kuna meid neljakesi jäeti sinna ja kästi osa laskemoonast viia edasi esimesele liinile, kuhu oli veel umbes 150 meetrit. Kui jõudsime sinna, polnud jällegi tagasi- minekust juttugi. Siin käskis üks komandö- ridest meil sisse kaevuda ühe põllukraavi ääres, mis oli kaetud madala võsaga. Teesk- lesime siis ka, et aume ehitama laskurpe- sassid. Oli sügav augustikuu 56. Meid valdas nüüd vaid üks mõte: „Kuidas saaks üle minna.“

Olime omavahel ustavad mehed ja reet- mist me ei kartnud. Onneks oli meie nelja hulgas ka üks, kes valitses hästi vene ja teine jällegi, kes valitses hästi saksa keelt. Seliepoolest oli meie nelik õnnelikult ota- korras ning vajaduse korral oli keelemees kohe käepärast.

Kui veel Eero oli meie seas...

Vara kättejõudnud videvik on lõpe- tanud tänaseks meie rünnaku. Oleme majutanud ühes armetus vene külas, kuskil N. oblastis, mitusada kilomeetrit kodumaa piirist.

Ühest hääst kostavad lõõtipilli hel- lid. Seal laulab keegi kaugeist kodu- maast, sõdurilõbudest ja -muredest, ar- mastusest, võitlusest ja surmast... Kord vallatlevalt ja murelt, kord ras- kemelisel ja nukralt hõljuvad helid läbi tähtedest särava vene öö...

Oled see sina, Eero, meie surma- põlglik kaasvõitleja? Istud sa jälle nii, nagu sageli, meie ringis, üks põlv ul- jal üle teise heidetud, ja mängid meile lõõtipillil oma viise? Nii mõnegi tunni, pärast rasket võitlust ja väsitava rünnaku, oled sa meile ilustanud. Ja kui siis meil mõnikord tuju oli all- pool nulli, siis kuulsime sult: „Oot, ja nüüd mängime selle ilusa loo...“ — ja siis sa mängisid meile „Ikka vaid naerata...“, Lehari „Naeratuste maast“ ja kõik oli taas hästi Jah, Eero, sää- rane olid sa!

Ja siis saabus too hommik. Nagu punane ketas tõusis päike üle sügava lumega kaetud väljade N. all. Boishevi- ke — siberi kütipataljoni — rünnak! — Kõik läks väga ruttu. Rõõm säras meie silmis, kui peagu kogu vaenlase

Nelja mehepeale oli meil ometi vaid kaks püssi, mis pole punasarmee kohta eri- line ime, sest seal juhtub seda ikka, et osa mehi on lahingus ilma relvata.

Kui märkasime, et meid erilisele enam ei jälgite, hakkasime liikuma edasi rinde vahemaa poole. Arvasime, et kui mõni aeg nii edasi lähme, siis jõname sakslaste poole ja oleme seega pääsenud. Ometi ei läinud see lootuste kohaselt libedasti, sest ei tead- nud arvatagi, et meist eespool asus veel vaenlaste eelpost.

Õppimised kätte all edasi liikudes sat- tusime ootamatult eelposti peale. Need alul küll jahmatsid meie ilmumise üle, kui aga meie venakeele mees hakkas seletama, et oleme uus vahetus, rahunesid need täiesti. Pealegi oli nende post juhtumisi ka nelja- liikmeline, mispärast meie võisime väga hästi esineda uue vahetusena. Pealegi paistis, et venelased olid viimasei tülinud eel- posti madalas angus istumisele. Kohe hui- tas neid ka uus küsimus — kas tagapool saab süta. Sellele vastas kohe meie vene- keel-meis löõgivõimelt, et sõök on valmis ja ootab neid juba ammugi, tehku ainult kõhku, sest muidu võivad veel ilma jääda. Sellest teatest oli venelastel ilmne heameel. Suurest meelelihtsusest haaratuna korjas üks neist veel koguul lähedal lama- vate laipade kõrvalt kaks püssi ja andis need meile, et kõigil oleksid ikka püssid. See oli otse kui lahkeks kingituseks nende poolt.

Kiirelt kadusid nüüd mehed õppimised- se, kuna meie aegaviitmata hakkasime eda- si liikuma neljakupkil, et endid varjata, sest oli karti, et kui meid nähakse, siis avatakse meie peale kuulipildujatuli. Kui jõudsime juba nii lähedale, et suutsime lä- bi videviku seletada sakslaste kogusid, si- dumsime valge paberi püssitiku otsa ja hak- kasime sellega lehitama. Seda märkasid peagi sakslased, ja kutsusid meid oma juur- de, kus oli nüüd vahemeheks meie saksa- keele mees. Kui juba jõudsime nende juur- de, oli see otsekui ärkamine surmalt. Jääh küll igavesti mällu see moment, kus saksa sõdur meid vastu võttes vaatas kella ja näi- tas ka meile. Kell oli täpselt 2.40 ja see oli 19. augusti varahommikul.

Nüüd viidi meid ühte punkrisse, kuna sakslased samal ajal valmistusid rünnaku- minekute, et lõua punaväelased välja ühest lähedastest külast, kuhu saadud andmetel oli need sissetunginud umbes 30 meest kuulipildujatega. Oli imelik jalgida, kui distei- plineeritult lõõgivõimelt mehed endid lahing- ukorda seadsid ning välja liikusid. Maha jäeti ülearused esemed ning kaasa võeti vaid relvad ja laskemoon. Meid neljakesi jäeti aga punkrisse ootama, kuni nad jõuavad tagasi oma töö sooritamisel.

Varsti pärast nende väljalükkumist kost- sidki küla poolt mõni aeg ägedad kuulipil- daja tulistamist ja siis oli punaväelaseks ka juba laialt aetud ning puraka löõduud. Sakslased tulid tagasi, tuues kaasa vange, kuna omapoolseid kaotusi oli neil neli haa- vatut.

Nüüd alles läkitati meid tagalasse, kust siis algas ka meie teekond tagasi kodumaale.

pataljon jäi lebama lumme, kuna vaid vähesed jäänud said end päästa põ- genemisega. Sina, Eero, aga ei saanud enam meie rõõmu kaasa elada, ei näi- nud enam teda külinakuupäeva. Sa võitlesid mehiselt kuni viimse hinge- tõmbeni. Meie kaevamise sulle lihtsa sõdurihaua kivikõvaks külmunud võõ- rasse mulda. Kui me aga taitsime sinu lõõtipilli su asjade hulka pakkida, sinu lõõtipilli, mis meile nii palju rõõ- mu valmistanud, ja mida sa nii armas- tasid, kostis temast kaeblik „a“. See heli lõikas meile südamesse. Avastasi- me, et üks vaenlane miinikild oli teda ka tabanud... Nüüd pean kõigele sel- lele mõtlema, kuna need lauluviisid hütist kostavad minuni.

Eero aga on alati meiega, ja vaik- seil tundidel rändavad meie mõtted ta- gasi lihtsa kasepuuristi juurde kuski kaugele Sarmaatia lagedail avarusil, ja me täname sind.

Ärijuht kõrvaldas viina

Tallinna Eesti Majandusühiseuse Nõmmel asuva kaupluse ajutine ärijuht Elmar V. esitas tänava jaanuaris Tallinn-Nõmme toitu- lametile akti 115 viinamüügi-kupongi ka- dumise kohta. V. seletusel olund temale alluvas kaupluses müügil 1942. a. jõulupõ- hika määratud normivina, kusjuures hiljem selgunud, et 125 veerandliitritise pudeli müügi-kupongid olid läinud kaduma. Kuna viin oli antud tarbijatele välja, siis tekkis 125 veerand-liitritise pudeli ulatuses puudu- jääk. Mis asjaoludel puudujääk võis tekki- da, seda V. seletada ei osanud.

Eelnimetatud puudujäägi kohta toimetat- tud juurdusel aga ilmnas, et V. oli mõõdu- nud aasta detsembris kordavalt viinud kaup- lusest viina välja ilma kuponge ehitamata. Viina oli ta tarvitanud ära osalt ise, kuna osa annud sõpradele. V. end viina kõrvalda- misele aga süüdi ei tunnistanud.

Tallinna ringkonnakohus, kus see süü- ditusasi oli nüüd arutluse, mõistis Elmar V., 31 aastat vana, üheks aastaks vangli.

„Eesti rahva kannatuste aas- ta“ II osa müüakse ainult raamatukaupluste kaudu

Koguteose „Eesti Rahva kannatuste aas- ta“ II osa levitamine ja müük toimub ai- nult raamatukaupluste kaudu. Kõik selle- kohased soovivajalduks, mis esitatakse Rahvakasvatuse Peavalitsusele või „Eesti Kirjastusele“, jäävad tagajärjeta.

Viinunud sõdur teab, kus ja millal liikuda ettevaatlikult. (Wb).

Autobusel 3500 km...

Algas 2. lhk.

Pärast suulisi seletusi lähme oma siilmaga tutvuma seni valminud hoone- te sisemusega. Pikkades rividest reastu- vad töölis- ja ametnikkude elamud. Veel ei ole jõutud nende ümbrust kor- rastada ilupeie ja muru rajamisega, sõjaolukorra tõttu on ka hooned värvit- tud kaitsevärvi, see kõik annab asulale veidi sõdurliku ning kasarmuliku mulje ja ilme, missugune mulje aga kohe kaob kui siseneame ühte neist majadest.

Külastame esimesena ühte ametniku perekonda, kuhu kuulub 4 liiget ja kellel on kasutada 50 rmk. kuu üüri eest 5 toaline korter vanniga. Korter osutus mugavaks ja moodsaks ja väga otstarbekalt sisseseatuks. Kütmine ja keetmine toimub gaasi ja söega. Väi- kesed lapsed korteris ja ümber maja kiikamas tõendasid saksa raiva suurt kasvujõudu.

Mitte vähem mugavaks ei osutunud ka järgmisena külastatud tööliskorter. Neljatoaline korter, köök, elutoa, vane- mate magamistoa, kahe kambri ja van- nitoaga, osutus mugavaks koduks töö- lisperekonnale, kuhu kuulus neli liiget.

Raadio

TEISIPÄEV, 14. DETSEMBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päeva- uudised. 6.30 Hommikukontsert (ülel.). 7.00 Päevauidised saksa keeles. 7.15 Kirev vara- hommik (hpl.) 8.30 Põllomeestele: Kuidas alata viljapuude kasvatamist? (Puuvilja- duse-inspektor Boris Pettai). 8.45 Päevauidi- sed. 9.00 Päevauidised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Jookaval liinil (hpl.) 12.15 Päevauidised. 12.30 Päevauidised saksa keeles. 12.45 Lõu- namuusika (Ringhäälingu tantsukapell juh. VI. Sapošnin ja hpl.) Saatekanu üle ka Riia saatja. 14.00 Päevauidised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.20 Rõõmsaid viise (Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapo- šni juhul). 15.00 Kauneid häälil ja tuntud instrumentalistide (hpl.) 16.00 Muusika pä- rastlõunaks (hpl.) Vahetajal kell 16.45 Päe- vauidised. 17.00 Päevauidised ja saatkava ülevaade saksa keeles. 18.00 Vestlus raamatu- kapi juures (43): Albert Kivikase uuest ro- maanist „Karaskose“. Käsitöid: Marta Sila- ois. 18.20 Väike serenaad (hpl.) 18.30 Aja kaja ja saatkava ülevaade. 19.00 Saatkava veste. 19.15 Rindereportaaž (ülel., saksa keeles). 19.30 Muusika (ülel.) 19.45 Poliitil- ne loeng (ülel., saksa k.) 20.00 Päevauidi- sed saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund (Rinne ja kodumaa). 21.00 Päe vauidised 21.15 Muusika Sinule (hpl.) 22.00 Päevauidised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

KOLMAPÄEV, 15. DETSEMBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päeva- uudised. 6.30 Hommikukontsert (ülel.). 7.00 Päevauidised saksa keeles. 7.15 Hommi- kumuusika (ülel. Danzigist ja hpl.) 8.30 Hom- mikuhardus: „Kõrgemal argelust“. 8.45 Päevauidised. 9.00 Päevauidised saksa kee- les. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saate- paus. 11.30 Rõõmsaid soliste (hpl.) 12.15 Päevauidised. 12.30 Päevauidised saksa kee- les. 12.45 Lõnamuusika (ülel. Hamburgist). 14.00 Päevauidised saksa keeles. 14.10 Lan- desdienst Ostland. 14.20 Nagu Teile meel- di (hpl.) 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ring- häälingu suur orkester, juh. P. Karp.). 16.45 Päevauidised. 17.00 Päevauidised ja saate- kava ülevaade saksa keeles. 17.15 Kirev palett (Ringhäälingu tantsukapell L. Tautsi juhatusel). 18.00 Eesti ja saksa kultuur (7): Saksa ja eesti muusika vahetuses (Dr. Carl J. Brinkmann). 18.15 Saksa ja eesti laule (hpl.). 18.30 Aja kaja ja saatkava ülevaade. 19.00 Poliitiline loeng (ülel. a. keeles). 19.15 Rindereportaaž (ülel., saksa keeles). 19.30 Muusika (ülel.) 19.45 Poliitiline loeng (ülel. saksa keeles). 20.00 Päevauidised saksa kee- les. 20.15 Saksa sõduri tund. (Kirev tund Ringhäälingu tantsukapelliga L. Tautsi juha- tusest ja solistid). 21.00 Päevauidised. 21.15 „Kivid“, Eduard Nuki kuuldemäng. (Heli- ülevõtte 12. 12. 43, mgn). 22.00 Päevauidised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

Pika raske haiguse järele suikus iga- vesele unele meie armas isa

Johannes Piisner

sünd. 27. II 1875, surm. 11. XII 1943

mälestavad leinas abikaasa, lap- sed perekondadega ja omakend

Ka korteri kuuüür — 31 rmk. — osu- tus vastuvõetavaks peraisa palgale, kes teenis 8 1/2 tunnise tööpäevaga 10—15 rmk. päevas.

Kui ametnike ja tööliselamud osu- tusid rangelt asjalikeks ja segisajavalt ühesarnasteks, siis seevastu mäekaevu- rite samas läheduses asuv elumute kvartaal osutus erili kauniks ühe pere- konna elumute rajooniks. Külasta- sime ühte mäekaevurit, kes just oli tulnud töölt ja veel õhetavana pesime- sest ja duši all käimisest seletab meil- ni lahkesti oma elu-olu. Oma elamu eest, mis sisaldab köök-elutoa ja kolm tuba, maksab kaevur üüri 27 rmk. Elamu juures asuvas aias ta kasvatab hooliga juurvilja ja samuti ka hoovis toidulisaks siga, jäneseid ja kanu.

Peale elumute külastame ka asulas asuvat kooli. See on üks seitsmest siin ümbruses ehitatud koolidest ja see osu- tub eriti kauniks. Kooli koridoris näe- me skulptuure, pilte, klassiuste kõrval nagisid õpilastele, klassiruumid on avar- da ja valged, mugavate pinkidega ja igaühes on kätepesu kauss ja kraan tahvli serval kriidiste käte pesemiseks. Kõigis klassides on raadio-valjuhäälda- jad. Eriti suurejooneliselt ja moodsaks osutus kooli võimla, mis asus erihoo- nes kooli spordivälja kõrval. Õpilaste arv 22 klassi peale, ulatus 960-le, keda juhivad ja õpetavad rektor, neli õpetaja ja neli õpetaja abilisi.

Kohe kooli kõrval asus rektori elu- maja, ja mitte kaugel ka õpetajate ko- dud.

Oli juba hämarunud kauniks püha- päeva õhtupoolikus kui lahkusime töö- lissalust parimate muljetega. Küll see ei jäänud meile viimaseks praktiliseks õppetunniks Saksa tööliste sotsiaalsest olukorrast. Oma reisil mõõduime veel paljusid asulatest, kus nägime nüüd keest rasket sõja aega sipelga usinuse- ga ehitatavaid ja kerkivaid moodsaid tööliskvartale. Nägime linnu, mille elanike arv paari aasta jooksul oli kahekordistunud, mis hoolimata sellest polnud kujunenud mingiteks barakklaag- riteks vaid moodsamaile põhimõttele vastavaks uuslinnadeks. Ja need kõik sündisid seda valdavat muljet tasakaa- lustatud rahust ja kindlameelsusest, kuidas saksa tööliskond kannab aras- kusi ja täidab otsustavalt tähtsat osa kaümasolevas võitluses.

AMETLIKUD TEATED

1924. aastal sündinud meeste kaitseteeni- tusse kutsumise

MÄÄRUS

§ 1.

1) Kõik 1924. sünniaastakäigu mehed, kes kuni 20. juunini 1943. omasid endise Eesti Vabariigi kodakondsust, on kaitsetee- nistuskohuslikud.

2) Nad on kohustatud vastavalt selleko- hastele teadaannetele ilmuma arstlikule jä- relevaatusele.

§ 2.

Kaitseteenistusse kutsumine ei lõpeta olemasolevat töövahetorda. Töövõtjad loe- takse puhkusel viibijaks.

§ 3.

1) Kaitseteenistusse vastuvõetud, kes on edukalt lõpetanud gümnaasiumi eelviimase klassi, saavad selle kooli lõputunni- tuse. Kaitseteenistusse vastuvõetud, kes kolme mitterahuldava hinnangu või veel mitteäen- datud järelekasumite tõttu ei ole eelviimast klassi veel lõpetanud, saavad selle klassi lõpetamise tunnistuse.

2) Kaitseteenistusse vastuvõetutele, kes on vastu võetud ülikooli, antakse selle õpe- asutuse poolt puhkust.

§ 4.

1) Käesoleva määruse teostamine on pand- dud Kindralinspektor Soodlale.

2) Kindralinspektor on volitatud andma käesoleva määruse teostamiseks vajalikke eeskirju.

§ 5.

1) Seda, kes ette võtab arstlikult järele- vaatusest või kaitseteenistusse kutsumisest kõrvalde hoiduda või kedagi teist ülevaatu- sest või kaitseteenistusse kutsumisest eem- ale hoida, karistatakse Eesti Sõjaväe krimi- naalprotsessustiku (Seaduste Kogu IV, 1940, 3, 1) § § 108, 109, 110 järgi.

2) Samuti karistatakse seda, kes sisse- kutsumist teostavate asutiste korraldusi ei täida, kui on sõnaselgelt tähtendatud, et need korraldused käivad sissekutsumise kohta.

3) Asja otsustab sõjaoerikohus (AT 1943, 21, 77).

§ 6.

Käesolev määrus jõustub 10. detsembril 1943. a.

Tallinn, 10. detsembril 1943.

Eesti Omavalitsuse juht
Dr. Mäe.

J.-JAANI KIRIK. Praostkonna õpetajate konverentsi ja praostkonna sinodi puhul on J.-Jaani kirikus järgmised jumalateenistused: teisipäeval, 14. det., kell 16.30, kas teeni- vad õpetajad M. Saar Paideast, A. Eller Koor- rust ja P. Nõmmik Türit ja E. Kõrv J. Peet- rist. Lauluühed. Kolmapäeval 15. det., kell 16.30 teenivad õpetajad E. Paldra J.-Madise, P. Nõmmik Türit ja praost k. t. J. Gnaden- teich Taipalt. Lauluühed.

Kevadine TÄKKVARRS vahetada JALGRAT- TA või SAANI vastu. Teatada Väeasa k., „Kuivajõe“ t. J. Pindre.

JÄRVA TEATAJA Nr. 144
Teisipäeval, 14. detsembril 1943. a. Lhk. 4.

Uut laskemoona. (Wb).